

PREZIDENTO RINKIMAI'97: RINKĖJŲ NUOSTATOS IR KETINIMAI

RASA ALIŠAUSKIENĖ

Straipsnyje pateikiama empirinė medžiaga, apibendrinanti keletą sociologinių tyrimų, kuriuos 1992, 1996, 1997, ir 1998 atliko „Baltijos tyrimai“. Jų metu buvo tiriama rinkėjų motyvacija, labiausiai jiems rūpimos problemos, Prezidentui keliami reikalavimai, ketinimai dalyvauti rinkimuose.

Autorė konstatuoja, jog kyla pasitikėjimas demokratijos lygiu, kinta požiūris į rinkos ekonomiką ir bendrą situaciją šalyje. Tačiau svarbiausiomis problemomis išlieka žemas pragyvenimo lygis, nedarbas, nusikalstamumas.

Paskutiniai tyrimai leidžia padaryti išvadą apie situaciją prieš 1997 m. Prezidento rinkimus ir po jų. Absoliuti gyventojų dauguma rinkimų rezultatus vertino teigiamai.

1. SOCIALINĖ-PSICHOLOGINĖ SITUACIJA PRIEŠ RINKIMUS¹

1.1. Pokyčių šalies gyvenime ir dabartinės situacijos vertinimas

Bendras šalies gyventojų nuotaikas rodo atsakymai į klausimą apie tai, kaip žmonės vertina Lietuvos vystymosi kryptį. Nors 1997 m. rugpjūčio mėnesį dauguma Lietuvos gyventojų manė, kad apskritai reikalai Lietuvoje krypta į blogąją pusę, palyginus su 1996 m. rugpjūčio mėnesio tyrimo duomenimis, šios nuotaikos pagerėjo:

Rasa Ališauskienė – socialinių mokslų daktarė Vilniaus universiteto Sociologinių tyrimų laboratorijos vedėja.

© Rasa Ališauskienė. 1998.

Straipsnis įteiktas redakcijai 1998 m. rugsėjo 20 d.

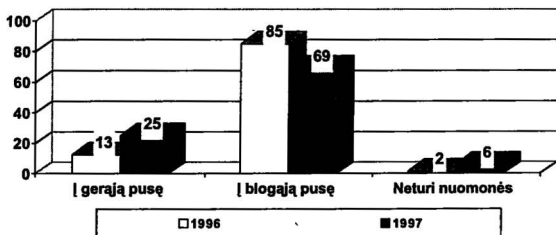
Straipsnis parengtas pagal pranešimą VU TSPMI seminare *Prezidento institucija Lietuvoje: situacija po rinkimų ir raidos tendencijos* (1998 m. vasario 20 d.)

1 lentelė. Pastaruoju metu Lietuvoje reikalai krypsta ...

(Visi apklaustieji)	1996	1997
Į gerąją pusę	13%	25%
Į blogąją pusę	85%	69%
Neturi nuomonės	2%	6%

Kiekvieno tyrimo metu apklausta ne mažiau nei 1000 Lietuvos gyventojų, gyvenančių daugiau nei 100 vietovių. Apklausti sulaukė 18 metų ir vyresni gyventojai. Apklausų rezultatų paklaida neviršija 3 proc. Atrankos struktūra atitinka 18 metų ir vyresnių gyventojų sudėtį pagal lytį, amžių, gyvenvietės dydį ir tautybę. 1998 m. sausio mėnesį apklausti 15 (apie rinkimus – 18) – 74 metų gyventojai.

Šių tyrimų metu buvo tiriama rinkėjų motyvacija, labiausiai jiems rūpimos problemos, Prezidentui keliami reikalavimai, ketinimai dalyvauti rinkimuose. 1998 m. sausio mėnesį buvo tiriamas rinkėjų pasitenkinimas rinkimų rezultatais, rinkimų vertinimas bei realus rinkėjų elgesys rinkimų metu.

1 diagrama. Reikalai Lietuvoje krypsta...
Visi apklaustieji, proc.

Prieš 1997 m. Prezidento rinkimus septyni iš dešimties suaugusių Lietuvos gyventojų teigė, kad gyvenimas Lietuvoje blogėja. Šie vertinimai priklauso nuo politinių pažiūrų: dešiniųjų politinių pažiūrų gyventojai dažniau nei centristinių ir ypač kairiųjų, manė, kad reikalai Lietuvoje gerėja:

2 lentelė. Pastaruoju metu Lietuvoje reikalai krypsta ...
(Vertinimų priklausomybė nuo politinių pažiūrų, %, 1997)

Politinės pažiūros	Kairieji	Centro	Dešinieji	Nežinantieji
Į gerąją pusę	17	25	36	15
Į blogąją pusę	80	69	56	78
Neturi nuomonės	3	5	8	7

Kaip ir prieš 1996 metų Seimo rinkimus, moterys buvo nusiteikusios pesimistiškiau, nei vyrai (72% moterų (1996 m. – 89%) ir 66% (1996 m. – 81%) vyrų manė, kad reikalai krypsta į blogąją pusę).

Šie vertinimai priklauso nuo žmonių amžiaus – jaunesni žmonės situaciją vertino optimistiškiau nei vyresni. Tarp jaunesnių nei 30 metų Lietuvos gyventojų padėtį pesimistiškai vertino du iš penkių (1996 m. buvo du iš trijų), o tarp vyresnių nei 30 metų – keturi iš penkių (1996 m. – devyni iš dešimties).

Šie vertinimai taip pat priklauso nuo individo materialinės padėties – suprantama, kad didžiausi pesimistai yra neturtingiausi gyventojai: tarp tų, kurių šeimos mėnesio pajamos nesiekė 450 litų, 78% (1996 buvo 92%) manė, kad Lietuvoje gyvenimas blogėja. Šeimose, kurių mėnesio pajamos sudarė 451–700 litų, tokios nuomonės laikėsi 68% (buvo 86%), 700–1000 litų – 69% (buvo 82%), o tarp gaunančių daugiau nei 1000 litų šeimų – 54% (buvo 79%) apklaustųjų.

Kaime ir nedideliuose miestuose gyvenantys žmonės padėtį vertino pesimistiškiau 75%, (buvo 88%) mano, kad reikalai krypsta į blogąją pusę) didmiesčių gyventojai 60%, (buvo 82%).

Optimistiškiausi vertinimai buvo tų žmonių, kurie ketino balsuoti už V. Landsbergį: 52% iš jų manė, kad Lietuvoje reikalai krypsta į gerąją pusę, o 44% – į blogąją. Tuo tarpu tarp A. Paulausko šalininkų – 71%, V. Adamkaus – 70% manė, kad reikalai krypsta į blogąją pusę, o 22–24% – į gerąją.

Palyginus 1997 m. priešrinkiminius žmonių vertinimus su 1996-ųjų, pastebima, kad vertinimai pagerėjo. Palyginus gyventojų nuotakas 1992 m., 1996 m. ir 1997 m., matyti, kad 1996 vertinimai buvo pesimistiškiausi. 1992 m. 19% gyventojų teigė, kad reikalai Lietuvoje kryo į gerąją pusę, 1996 m. – 13%, 1997 m. – 25%. 1992 m. 62% manė, kad reikalai kryo į blogąją pusę, 1996 m. – 85%, 1997 m. – 69%. Pažymėtina, kad per pastaruosius penkerius metus beveik ne-

beliko neturinčių nuomonės šiuo klausimu (jų dalis sumažėjo nuo 19% 1992 m. iki 2% 1996 m ir 6% 1997 m.).

Labiausiai kito moterų bei vyresnių nei 60 metų gyventojų nuomonė. Moterų vertinimai kito taip: blogai šalies kryptį 1992 m. vertino 60%, 1996 m. – 89%, 1997 m. – 72%. Tarp vyresnių nei 60 metų žmonių – 1992 m. – 63%, 1996 m. – 91%, 1997 m. – 75%.

1.2. Pasitenkinimas demokratija Lietuvoje. Demokratinės visuomenės atributų vertinimas

Daugumos Lietuvos gyventojų vis dar nepatenkina tai, kaip Lietuvoje plėtojama demokratija. Tačiau ir šie vertinimai per metus pagerėjo. 1996 m. 25% apklaustųjų teigė, kad jie patenkinti situacija šioje srityje, 1997 m. patenkintų buvo 35%. 1996 m. 73% buvo nepatenkinti, o 1997 m. tokių buvo 64%.

Kuo vyresni žmonės, tuo daugiau tarp jų nepatenkintų tuo, kaip Lietuvoje plėtojama demokratija. Ir miesto, ir kaimo gyventojai šiuo klausimu sutaria.

Per ketverius metus nepatenkintų Lietuvos demokratijos raida dalis kito: nepatenkintų buvo 53% 1992 metais, 73% – 1996 metais, 64% 1997 m. Jei 1992 m. patenkintų situacija šioje srityje buvo 38%, tai po ketverių metų teliko 25%. Per 1996 m. patenkintų demokratijos raida padaugėjo iki 35%.

3 lentelė. Ar jūs visiškai patenkintas, patenkintas, nepatenkintas ar visiškai nepatenkintas demokratijos plėtra Lietuvoje? (%)

	Vyrai			Moterys			Visi		
	1992	1996	1997	1992	1996	1997	1992	1996	1997
Visiškai patenkintas	2,4	0,9	2,1	1,5	0,2	1,7	1,9	0,5	1,9
Patenkintas	36	27	39	36	24	28	36	25	33
Nepatenkintas	47	52	46	43	57	53	45	55	50
Visiškai nepatenkintas	6,3	20	12	8,9	17	16	7,7	18	14
Nežino, neatsakė	8,2	1,3	1,3	11	1,4	0,9	9,5	1,3	1,1

Labiausiai patenkinti demokratijos plėtra buvo V. Landsbergio šalininkai: 55% iš jų patenkinti, 42% – ne.

Tarp V. Adamkaus šalininkų 37% – patenkinti, 62% – ne. Tarp A. Paulausko šalininkų – 29% patenkinti, 71% – nepatenkinti.

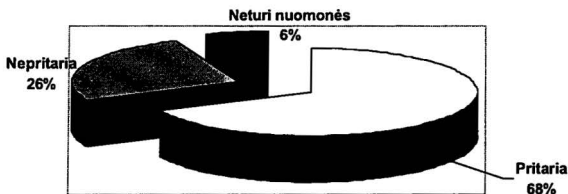
Lietuvių ir kitataučių nuomonės šiuo klausimu nesiskiria.

Dešiniųjų pažiūrų gyventojai dažniau patenkinti šiuo procesu nei kairiųjų ir centristinių pažiūrų žmonės: patenkinti 43% dešiniųjų, 37% centristinių ir 24% kairiųjų.

1. 3. Požiūris į rinkos ekonomiką ir ekonominę situaciją Lietuvoje

Ir po šešerių ekonomikos reformos metų Lietuvos gyventojai yra įsitikinę, kad Lietuvoje reikia sukurti rinkos ekonomiką. Rinkos ekonomikos kūrimui 1997 m. pritarė 68%, nepritarė – 26% suaugusių Lietuvos gyventojų.

2 diagrama. Ar Lietuvoje reikia sukurti rinkos ekonomiką?

Vyrai kiek dažniau (75%) nei moterys (62%) pritaria rinkos ekonomikos kūrimui.

Požiūris į rinkos ekonomikos kūrimą labai priklauso nuo žmogaus amžiaus. Kuo jaunesnis žmogus, tuo dažniau jis yra rinkos ekonomikos šalininkas: tarp jaunesnių nei 40 metų gyventojų aštuoni iš dešimties yra rinkos ekonomikos šalininkai. Tarp 40–60 metų gyventojų tokių yra trys iš penkių, o tarp vyresnių nei 60 metų – du iš penkių.

Nuo 1996 m. pritarimas rinkos ekonomikos kūrimui šiek tiek sumažėjo visose gyventojų grupėse.

Požiūris į rinkos ekonomiką priklauso ir nuo to, kaip žmogui sekasi gyventi rinkos sąlygomis: turtingesni žmonės dažniausiai yra rinkos ekonomikos šalininkai, tuo tarpu tarp labiausiai nepasiturinčių kas ketvirtas tokiai ekonomikai nepritaria.

Tarp kaimo gyventojų rinkos ekonomikos šalininkų buvo mažiau (57%) nei tarp miestiečių (81%).

Skirtingų kandidatų į Prezidento postą šalininkų požiūris šiuo klausimu nesiskyrė – dauguma rinkėjų yra rinkos ekonomikos šalininkai.

Centristinių ir dešiniųjų pažiūrų žmonės dažniausiai yra rinkos ekonomikos šalininkai (trys iš keturių), o tarp kairiųjų pažiūrų gyventojų 54% pritaria, o 43% nepitaria rinkos ekonomikos kūrimui.

Per pastaruosius metus požiūris į tai, ar reikalinga rinkos ekonomika Lietuvai, šiek tiek pakito. 1992 m. 80% suaugusių gyventojų pritarė, kad Lietuvoje reikia sukurti rinkos ekonomiką (1996 m. – 79%, 1997 m. – 68%). Nepritariančių 1992 m. buvo 7%, jų dalis tarp gyventojų 1996 m. padidėjo iki 16% (neturėjusių šiuo klausimu nuomonės sąskaita), o 1997 m. – iki 26%. Per penkerius metus labiausiai pasikeitė vyresnių nei 40 metų Lietuvos gyventojų nuomonė šiuo klausimu: tie, kurie prieš penkerius metus neturėjo nuomonės šiuo klausimu, 1997 m. dažniau manė, kad rinkos ekonomika Lietuvai nereikalinga.

4 lentelė. Ar jūs pritariate, ar nepritariate tam, kad Lietuvoje reikia sukurti rinkos ekonomiką? (%)

	Vyrai			Moterys			Visi		
	1992	1996	1997	1992	1996	1997	1992	1996	1997
Pritaria	86	82	75	74	77	62	80	79	68
Nepitaria	6	15	21	8	17	30	7	16	26
Nežino	8	3	3,6	18	6	7,8	13	5	5,8

1. 4. Svarbiausios Lietuvos ir asmeninės (šeimos) problemos

Vertindami aktualiausias šiuo metu Lietuvai problemas, žmonės dažniausiai minėjo tokius klausimus:

5 lentelė. Aktualiausios Lietuvos problemos.

	1997 m. (%)	1996 m. (%)
Pragyvenimo lygio problema	45	32
Nedarbas	43	34
Teisėtvarkos užtikrinimas	25	22
Bendrosios ekonomikos problemos	8	10
Ekonomikos, pramonės vystymas, stabilumas	7	5
Valdžios korupcija	7	5

5 lentelės tęsinys.

	1997 m. (%)	1996 m. (%)
Dideli mokesčiai už komunalines paslaugas	5	3
Socialinės garantijos, bendros socialinės problemos	4	4
Medicinos sistemos problemos	3	–
Žemės ūkio reforma	3	6

Taigi žmonėms aktualiausias yra socialinės, gyvenimo lygio smukimo problemos.

Šie duomenys ir jų palyginimas su prieš metus atlikto tyrimo duomenimis rodo, kad nuolat aktualios išlieka tos pačios problemos.

Paprašyti įvertinti, kokie klausimai šiuo metu yra aktualiausi apklausiamųjų šeimai ar jiems asmeniškai, gyventojai nurodė tokias problemas:

6 lentelė. Aktualiausios šeimos ir asmeninės problemos.

	1997 m. (%)	1996 m. (%)
Pragyvenimo lygio problema	67	68
Nedarbas	18	17
Dideli mokesčiai už komunalines paslaugas	9	4
Brangūs vaistai, gydymas	4	
Gyvenamųjų patalpų problema	2	
Žemės ūkio produktų pardavimo problema	1,5	

Šie duomenys rodo, kad pati aktualiausia 1997 m. Lietuvos gyventojams problema, svarbi dviems iš trijų gyventojų, buvo žemas pajamų lygis (maži atlyginimai, pensijos, stipendijos).

1996 m. ir 1997 m. tyrimų duomenų palyginimas rodo, kad trys aktualiausios gyventojams problemos nepakito. Per metus dar aktualesnis tapo komunalinių mokesčių klausimas.

1.5. Gyventojų nuotaikos

Bendrą gyventojų požiūrį į gyvenimą Lietuvoje nusako žmonių nuotaikų apibūdinimas. Bendras psichologinis klimatas, savi-

jauta turi įtakos ir visuomenėje vykstančių pokyčių vertinimui, ir pasitikėjimui visuomenės institucijų efektyvumu, ir pasitikėjimu savo galimybėmis. Manydamas, kad dauguma šalies gyventojų nusiteikę pesimistiškai, individas retai tikės gyvenimo pagerėjimo. Ir atvirkščiai, žmogus, įsitikinęs, kad dauguma bendrapiliečių su pasitikėjimu žvelgia į ateitį, dažniau tikės pagerėjimo.

Deja, daugumos Lietuvos gyventojų nuotaikos šiuo metu yra pesimistiškos. Per metus jos beveik nepakito, o palyginus su 1992 m., jos tapo pesimistiškesnės:

7 lentelė. Kaip jūs apibūdintumėte dabarties žmonių nuotaikas?(%)

	1997 m.	1996 m.	1992 m.
Įsitikinimas, kad ateitis būtinai bus geresnė	4	4	12
Viltis, kad ateitis bus šiek tiek geresnė	24	21	26
Geresnė ateitimi nelabai tikima	20	18	22
Abejingumas, apatija, susitaikymas su likimu	15	12	8
Netikrumas, baimė dėl rytojaus	20	26	24
Visiškas nusivylimas, netikėjimas kokiu nors pagerėjimu	16	19	7

Taigi 71% suaugusių Lietuvos gyventojų 1997 m. manė, kad dauguma žmonių yra nusivylę bei apatiški ir netiki geresne ateitimi. 28% manė, kad žmonės vis dar tiki geresne ateitimi.

Kuo vyresni žmonės, tuo dažniau jų vertinimai yra pesimistiški: geresnė ateitimi įsitikinę 12% jaunesnių nei 20 metų, 5% 20–30 metų gyventojų ir tik 3% vyresnių nei 50 metų žmonių.

Vyraujančias nuotaikas skirtingai vertina turtingesni ir nepasiturintys žmonės: įsitikinę, kad ateitis būtinai bus geresnė 2,5% neturtingiausių ir 6,1% turtingiausių žmonių, tuo tarpu 25% neturtingiausių ir 6% turtingiausių žmonių mano, kad Lietuvoje šiuo metu vyrauja visiškasis nusivylimas.

Ir miesto, ir kaimo gyventojų vertinimai šiuo klausimu panašūs. Kaimo gyventojai yra kiek pesimistiškesni.

1.6. Interesas politikai. Politinis aktyvumas

Pastaraisiais metais dauguma žmonių didelio intereso politikai nerodė ir politiniu aktyvumu nepasizymėjo. Per pastaruosius penkerius metus susidomėjimas politika smarkiai sumažėjo.

Tik 10% suaugusių Lietuvos gyventojų prieš Prezidento rinkimus teigė, kad labai domisi politika. Tai dažniau vyrai, vyresni nei 50 metų žmonės, gyvenantieji didmiesčiuose. Dažniausiai tai aukštąjį išsimokslinimą turintys žmonės.

1992 m. 19% Lietuvos gyventojų teigė, kad labai domisi politika. Ypač sumažėjo moterų interesus politikai.

Dar 27% Lietuvos gyventojų teigė, kad politika domisi tada, kai įvyksta kas nors ypatinga. Tai taip pat dažniau vyrai, tačiau tokio pobūdžio interesus politikai vienodai būdingas visoms socialinėms grupėms. 1992 m. tokių buvo 32%, o 1996 metais – 19%.

45% gyventojų teigė, kad politika pasidomi retkarčiais. Tai dažniau 20–40 metų žmonės.

1996 metais tokių žmonių buvo 45%, o 1992 m. – 40%.

Visiškai politika nesidomi 18% (1996 m. buvo 27%) suaugusių Lietuvos gyventojų. Tai dažniau moterys (20%, 1996 m. – 31%, o tarp vyrų – 15%, 1996 m. – 22%), jaunesni nei 20 m. amžiaus žmonės.

8 lentelė. Ar jūs domitės politika? (%)

	Vyrai			Moterys			Visi		
	1992	1996	1997	1992	1996	1997	1992	1996	1997
Labai domiuosi	20	11	12	18	7	9	19	9	10
Domiuosi, kai įvyksta kas nors ypatinga	32	23	27	31	16	26	32	19	27
Retkarčiais pasidomiu	40	44	46	40	46	43	40	45	45
Visiškai nesidomiu	8	22	15	11	31	20	9	27	18

Nesidominčių politika dalis tarp Lietuvos gyventojų per ketverius metus nuo 1992 m. iki 1996 m. buvo padidėjusi trigubai (1992 m. tokių buvo 9%, 1996 m. – 27%), tačiau 1997 m. interesus politikai vėl padidėjo. Ypač sumažėjo jaunimo interesus politikai – tarp 18–19 metų žmonių 1992 m. visiškai ja nesidomėjo 11%, o 1996 m. – net 56% apklaustųjų. 1997 m. jaunimas rodė didesnę interesą – visiškai nesidominčių ja dalis tarp 18–19 metų rinkėjų per metus sumažėjo iki 36%.

Palyginus su 1996 m., labiausiai pastebimas padidėjęs moterų interesus politikai: 1996 m. 19% moterų domėjosi politika, kai įvykdavo kas nors ypatinga, tuo tarpu 1997 m. jau 27% moterų teigė, kad tokiu atveju domisi politika.

Atskirų kandidatų šalininkų interesus politikai skyrėsi:

9 lentelė. Ar jūs domitės politika? (%)

	V.Adamkaus šalininkai	V. Landsber- gio šalininkai	A. Paulausko šalininkai	Kitų kandi- datų šalinin- kai ir neapsi- sprendusieji
Labai domiuosi	11	20	11	5
Domiuosi, kai įvyksta kas nors ypatinga	32	37	28	12
Retkarčiais pasidomiu	45	35	44	50
Visiškai nesidomiu	11	7	17	31

Labiausiai politika domėjosi V. Landsbergio šalininkai. Pietryčių Lietuvoje net 53% gyventojų sakė, kad politika nesidomi.

2. RINKĖJŲ KETINIMAI

1997 m. rugpjūčio mėnesį 74% rinkėjų ketino balsuoti Prezidento rinkimuose, 6% teigė nebalsuosią, o 20% dar nebuvo apsisprendę.

Daugiausiai neketinančių balsuoti buvo tarp jaunesnių nei 20 metų gyventojų. Tarp 20–50 metų rinkėjų – kas ketvirtas nenusprendė, ar balsuos. Didžiausias aktyvumas – tarp vyresnių nei 60 metų rinkėjų. Vyrų ir moterų ketinimai nesiskiria.

Didžiųjų miestų gyventojai dažniau nei kaimo ir miestelių gyventojai teigė, kad rinkimuose balsuos.

10 lentelė. Ketinimai balsuoti Prezidento rinkimuose 1997 m. gruodžio mėnesį (%)

	Vy- rai	Mo- te- rys	18– 19 m.	20– 29 m.	30– 39 m.	40– 49 m.	50– 59 m.	60 ir vyr.	Kai- mo gyv.	Mie- stų gyv.	Did mies- čių g.	Visi
Balsuos	75	74	55	70	72	70	84	80	69	69	81	74
Nebalsuos	6	5	10	5	7	4	5	6	8	7	4	6
Dar ne- nusprendė	19	21	35	25	21	26	12	13	23	24	15	20

Taigi aktyviausiai buvo nusiteikę V. Landsbergio šalininkai – devyni iš dešimties tarp jų sakė, kad ateis į rinkimus.

11 lentelė. Ketinančiųjų balsuoti motyvai (%)

Pareiga	50
Nori, kad būtų išrinktas jų remiamas kandidatas	23
Tiki, kad po rinkimų situacija pagerės	13
Įdomu	1,2
Neatsakė	12

12 lentelė. Neketinančiųjų balsuoti motyvai (%)

Netiki, kad išrinks geresnį	59
Viskuo nusivylė	10
Nežino kandidatų ir ką jie žada	7
Bus išvykę	6
Nemato tinkamų kandidatų	5
Neatsakė	12

13 lentelė. Neapsisprendusiųjų balsuoti motyvai (%)

Nežino kandidatų ir ką jie žada	24
Viskuo nusivylė	11
Dar yra laiko nuspręsti	6
Nemato tinkamų kandidatų	6
Netiki, kad išrinks geresnį	3
Neatsakė	47

3. KANDIDATŲ Į PREZIDENTUS VERTINIMAI

Rinkėjams buvo pateikta 12 charakteristikų ir prašoma įvertinti, kiek jos apibūdina kiekvieną iš trijų populiariausių kandidatų į Prezidentus.

14 lentelė. Pasakykite apie kiekvieną iš šių teiginių, ar jis tinka šiam kandidatui į Prezidentus (% tinka, visi apklausti)

	V. Adamkus	V. Landsbergis	A. Paulauskas	Nė vienas	Nežino
Atstovauja įvairiems visuomenės sluoksniams	30	15	20	17	19
Pakankamai patyręs politikas	31	36	12	5	10
Supranta žmonių problemas ir gali jas spręsti	27	16	20	21	15
Gali sėkmingai kovoti prieš korupciją ir nusikalstamumą	19	10	50	17	13
Tai savarankiškas politikas	37	22	18	15	18
Suvienys įvairias politines jėgas	33	8	9	27	23
Turi pajėgią komandą	11	31	8	17	31
Sėkmingai atves Lietuvą į XXI amžių	21	7	13	27	32
Rems verslą	45	14	16	10	28
Yra sąžiningas	36	17	22	13	23
Yra principingas ir patikimas	27	16	25	14	24
Yra paprastas ir žmogiškas	33	15	23	9	15

15 lentelė. Kuriai kryptčiai jūs priskirtumėte kiekvieną iš Prezidento rinkimuose ketinančių dalyvauti politikų ? (%)

	Kairioji	Centristinė	Dešinioji	Nežino, sunku pasakyti
V. Adamkų	4,9	45	12	38
V. Andriukaitį	15	14	5,5	65
K. Bobelį	16	15	14	55
V. Landsbergį	5	1	74	20
A. Paulauską	8,3	46	4,8	41

4. PORINKIMINĖ SITUACIJA

4.1. Rinkimų rezultatų vertinimas

1998 m. sausio mėnesį atlikta rinkėjų apklausa parodė, kad 52% Lietuvos gyventojų mano, jog Prezidento rinkimai vyko sąžiningai, o 25% pateikė neigiamus atsakymus.

62% Lietuvos gyventojų vertino Prezidento rinkimų rezultatus teigiamai, o 31% jais buvo nepatenkinti.

16 lentelė. Kaip rinkimų rezultatus vertino įvairios gyventojų grupės?

	Teigiamai	Neigiamai
VISI	62	31
Vyrai	65	28
Moterys	61	33
15–19	54	32
20–29	63	31
30–39	69	25
40–49	46	45
50–59	67	29
60–74	68	25

16 lentelės tęsinys.

	Teigiamai	Neigiamai
<i>Mėnesio šeimos pajamos</i>		
Iki 500 Lt	61	31
501–800 Lt	58	36
801–1200 Lt	57	33
Daugiau nei 1200 Lt	73	24
Kaimas	54	35
Miestas	63	32
Didmiestis	67	28
<i>Išsimokslinimas</i>		
Neb. vidurinis	54	34
Vidurinis	65	31
Aukštasis	78	21
<i>Balsavę I ture už:</i>		
V. Andriukaitį	60	35
V. Adamkų	97	3
K. Bobelį	81	19
V. Landsbergį	87	10
A. Paulauską	33	62
R. Pavilionį	100	0
R. Smetoną	100	0
Nebalsavę	43	26
<i>Balsavę II ture už:</i>		
V. Adamkų	94	4
A. Paulauską	29	65
Nebalsavę	44	29

4.2. Prezidento galių vertinimas

1998 m. sausio mėnesį rinkėjų buvo klausiama, ar, jų nuomone, Lietuvos Prezidentas turi pakankamai įgaliojimų.

36% Lietuvos gyventojų mano, kad tų įgaliojimų yra pakankamai, 41% – per mažai, o 2% teigia, kad jų per daug.

Vyrai dažniau nei moterys mano, kad Prezidentas turi per mažai įgaliojimų (atitinkamai 46% ir 37%). Dažniausiai daugiau įgaliojimų Prezidentui norėtų 40–49 metų žmonės (49%), turintieji didžiausias pajamas (50%), gyvenantieji didmiesčiuose (43%).

II Prezidento rinkimų ture balsavusieji už V. Adamkų pasidalija: 42% iš jų mano, kad Prezidentui įgaliojimų pakanka, o 43% mano, kad jų per mažai. Tuo tarpu balsavusieji už A. Paulauską dažniau mano, kad Prezidentas turi per mažai įgaliojimų (45%). Tik 28% šio kandidato šalininkų mano, kad įgaliojimų pakanka.

4.3. Balsavimo elgesys

Kokios gyventojų grupės balsavo už vieną ar kitą kandidatą į Prezidento postą ?

17 lentelė. Balsavimas I ture.

	V. Adamkų	V. Andriukaitį	K. Bobelį	V. Landsbergį	A. Paulauską	R. Pavilionį	R. Smetoną
VISI	28	5,8	3,8	12	37	0,9	0,2
Vyrai	28	5,2	4,3	9,2	37	0,8	0
Moterys	28	6,3	3,3	15	37	0,9	0,3
18–19	17	5,8	0	7,3	43	0	0
20–29	29	3,5	4,6	6,5	38	1,7	0
30–39	26	8,4	4,1	10	38	0,8	0,8
40–49	22	10	3,8	6,2	47	0,6	0
50–59	37	3,7	2,7	18	31	0,6	0
60–74	30	3,6	4,7	25	29	0,6	0
Mėnesio šėimos pajamos							
Iki 500 Lt	26	3,7	2,3	16	36	0,2	0,4
501–800 Lt	27	7,7	5,2	11	37	0,8	0

17 lentelės tęsinys.

	V. Adam- kų	V. An- driukaitį	K. Bo- belį	V. Lands- bergį	A.Pau- lauską	R. Pavi- lionį	R. Sme- toną
801–1200 Lt	35	5,5	2,9	4,8	42	1,0	0
Daugiau nei 1200 Lt	27	8	5,5	13	32	1,8	0,3
Kaimas	26	2,8	4,1	11	43	0,1	0
Miestas	32	5,5	3,1	14	33	1,2	0
Did- miestis	28	8	3,9	12	34	1,2	0
Išsi- moksli- nimas							
Neb. vidurinis	27	4,9	2,9	16	35	0,3	0
Vidurinis	28	6,1	4,2	7,2	40	1,2	0,2
Aukšta- sis	32	7,2	4,7	21	28	1,2	0,5

18 lentelė. Balsavimas II ture.

	V. Adamkų	A.Paulauską	Nebalsavo	Neatsimena, neatsakė
Vyrai	49	36	14	1
Moterys	50	40	10	1
18–19	30	34	33	3
20–29	47	37	15	1
30–39	48	40	11	1
40–49	35	56	9	1
50–59	58	33	9	0
60–74	64	28	7	1

18 lentelės tęsinys.

	V. Adamkų	A. Paulauską	Nebalsavo	Neatsimena, neatsakė
Mėnesio šeimos pajamos				
Iki 500 Lt	51	35	13	1
501–800 Lt	45	43	11	1
801–1200 Lt	47	44	8	1
Daugiau nei 1200 Lt	53	34	12	1
Kaimas	44	42	13	1
Miestas	55	35	10	0
Didmiestis	50	37	12	1
Išsimokslinimas				
Neb. vidurinis	48	36	15	1
Vidurinis	46	41	12	1
Aukštasis	62	33	4	0
I ture balsavę už:				
V. Adamkų	97	1,7	1,5	0,3
V. Andriukaitį	48	41	11	0
K. Bobelį	73	22	0	4,9
V. Landsbergį	95	1,3	3,2	0
A. Paulauską	5,5	91	3,7	0
R. Pavilionį	82	18	0	0
R. Smetoną	100	0	0	0

Kaip balsavo įvairių partijų šalininkai ?

19 lentelė. Partijų šalininkų balsavimas I ture.

	V. Adam- kų	V. An- driukaitį	K. Bo- belį	V. Lands- bergį	A.Pau- lauską	R. Pavi- lionį	R. Sme- toną
Centro Sąjungos	55	3,2	5,8	4,7	24	0,5	0
Demo- kratų partijos	15	5,3	0	0	54	0	0
KDP	49	4	6,6	13	20	0	0
KDS	24	0	19	15	42	0	0
Tėvynės Sąjungos	27	1,7	1,8	59	7,5	0,2	0
Liberalų Sąjungos	8	3,3	8,4	0	69	5,7	0
LDDP	4,6	1,5	1,2	0	81	0	0
LLRA	0	14	0	0	79	7,2	0
„Jauno- sios Lie- tuvos“	6,3	14	16	10	45	2,6	0
Moterų partijos	16	12	12	1,4	45	0	3,4
SDP	12	28	2,6	0	51	2,6	0

20 lentelė. Partijų šalininkų balsavimas II ture.

	V. Adamkų	A.Paulauską	Nebalsavo	Neatsimena, neatsakė
Centro Sąjungos	72	22	6,5	0
Demokratų partijos	32	59	8,5	0
KDP	67	21	12	0
KDS	56	44	0	0

20 lentelės tęsinys.

	V. Adamkų	A. Paulauską	Nebalsavo	Neatsimena, neatsakė
Tėvynės Sąjungos	90	8,1	2,2	0
Liberalų Sąjungos	19	71	3,5	6,5
LDDP	5,4	82	9,3	3,2
LLRA	0	87	13	0
„Jaunosios Lietuvos“	23	70	6,7	0
Moteryų partijos	34	62	3,4	0
SDP	40	52	7,8	0

NUORODOS

¹1992 m. liepos – rugsėjo mėnesį, 1996 m. rugpjūčio mėnesį, 1997 m. rugpjūčio – 1998 m. sausio mėnesiais Lietuvos – Didžiosios Britanijos visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų kompanija „Baltijos tyrimai“ atliko aštuonias reprezentatyvias Lietuvos gyventojų apklausas. Apklausos vyko naudojant reprezentuojantį rinkėjus atrankos modelį.

Summary

PRESIDENTIAL ELECTIONS'97: ATTITUDES AND INTENTIONS OF THE ELECTORATE

This article is based on the public opinion surveys carried by Lithuania – British public opinion and market research company “Baltics Surveys” (Gallup member) in 1992, 1996, 1997, and 1998.

Main issues discussed in the article are, as follows: the evaluation of social change in Lithuania, the level of satisfaction with the democracy is developing in the country, attitudes towards the market economy and economic situation in the country, most important issues for the country and family, mood of the population, interest in politics and level of political participation, voting intentions and the level of satisfaction with the election results.

Empirical studies carried out over the last 6 years, enabled the author to draw the following conclusions: before Presidential elections'97, Lithuanians were of positive opinion towards the general situation in the country their attitude on the point of the way democracy has been developing in Lithuania has undergone packable changes. Furthermore, majority of Lithuanians continue to support the development of market economy in Lithuania.

Over the last six years, the top issues to be solved in Lithuania remain the low standard of life, threat of unemployment and crime.

For a long time, low level of living standards and unemployment were the most urgent problems for the Lithuanian families for a long time. Dealing with these issues, Lithuanians feel anxiety and their psychological mood remains far from optimistic. Such concentration on everyday life issues has an impact on the level of political interests and political participation. Therefore, the interests in politics has diminished since 1992 significantly. Only one out of ten in the adults in Lithuania felt greatly interested in politics before the Presidential elections. The level of interests is much higher among people with higher education. However, the level of intentions to vote in the Presidential elections'97 was high – one out of three eligible voters were going to vote.

The study conducted after the elections enabled us to conclude that overall level of satisfaction with the results of the elections was high – six out of ten voters were satisfied with these results, in spite of the candidate they were voting for.

In general younger people, urban dwellers, male are more optimistic than the other social groups in Lithuania. They are more supportive for the creation of market economy as well as of better opinion of the way the country is developing. However, younger people are less interested in politics than the middle-aged and the elder. Ideological orientation (left-right) still has the major impact on the overall evaluation of social change and processes in the country.